

AQSh - XITOIY O'RTASIDAGI "SAVDO URUSHI" NING XALQARO MUNOSABATLARGA TA'SIRI

Muxlisa Mamadaliyeva Alisher qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti “jahon siyosati” yo‘nalishi

Savdo urushi bir mamlakat boshqasiga import tariflarini oshirish yoki boshqa mamlakat importiga cheklovlar qo‘yish orqali javob qaytarganda sodir bo‘ladi.

Savdo urushlari, agar bir mamlakat raqobatchi davlatning adolatsiz savdo amaliyotiga ega ekanligini sezgan taqdirda boshlanishi mumkin. Mahalliy kasaba uyushmalari yoki sanoat lobbistlari siyosatchilarga import qilinadigan tovarlarni iste'molchilar uchun kamroq jozibador qilish uchun bosim o‘tkazishi mumkin, bu esa xalqaro siyosatda savdo urushiga olib keladi. Shuningdek, savdo urushlari ko‘pincha erkin savdoning keng tarqalgan afzalliklarini noto‘g‘ri tushunish natijasi deb qaraladi.

Savdo urushlari odatda proteksionizmning yon ta'siri sifatida qabul qilinadi. Proteksionizm xalqaro savdoni cheklovchi hukumat harakatlari va siyosatini anglatadi. Mamlakat odatda mahalliy biznes va ish o‘rinlarini xorijiy raqobatdan himoya qilish uchun proteksionistik harakatlarni amalga oshiradi. Proteksionizm ham savdo kamomatini muvozanatlash uchun qo‘llaniladigan usuldir. Savdo taqchilligi mamlakat importi eksport hajmidan oshib ketganda yuzaga keladi.⁷

Bugungi biz yashayotgan global zamonda mavjud bo‘lgan davlatlar o‘rtasida turli xil xalqaro munosabatlar amalga oshiriladi. Kuchli potensialga ega bo‘lgan mamlakatlar boshqa davlatlarni o‘z ta'sirida ushlab turishga doimo urunadilar. Asosan davlatlar o‘rtasida iqtisodiy, siyosiy, madananiy, ijtimoiy, xavfsizlik va boshqa ko‘plab masalalarda hamkorlik olib boriladi. Gegemon davlatlar o‘rtasida esa doimiy raqobat ketadi. Yuqoridagi munosabatlarni kuchayishi oqibatida davlatlar o‘rtasida turli xil

⁷ <https://www.investopedia.com/insights/how-would-trade-war-affect-you/>

muammoli vaziyatlar, mojaro va konfliktlar kelib chiqadi. Savdo urushi ham ana shunday vaziyatlar natijasida yuzaga keluvchi hodisa sanaladi.

AQSH va XRR o'rtasida yuzaga kelgan savdo urushi ham shular jumlasidandir. AQSh -Xitoy savdo urushi 2018-yilning iyul oyida AQShning o'sha paytdagi prezidenti Donald Tramp ma'muriyati ostida boshlangan va oxir-oqibat 550 milliard dollarlik Xitoy tovarlariga va 185 milliard dollarlik AQSh tovarlariga bojlar joriy etilishiga olib kelgan.⁸

2016-yilgi prezidentlik kampaniyasi davomida nomzod Tramp Xitoy "dunyo tarixidagi eng katta o'g'irlik" uchun javobgar ekanligini aytdi va AQShning Xitoy bilan savdo kamomadini tanqid qildi. 2016-yilda taxminan 346 milliard dollarni tashkil etdi. U shunday dedi: "Biz Xitoyning mamlakatimizni zo'rlashiga yo'l qo'yishda davom eta olmaymiz". Donald Trampning yakuniy bitim tuzuvchisi sifatidagi imidjiga asoslanib, uning kampaniyasi strategiya e'lon qildi. Natijada ikki gegemon davlat o'rtasida kuchli iqtisodiy urush boshlanib ketdi. 2018-yil iyulidan 2019-yil avgustigacha Qo'shma Shtatlar o'z rejalarini e'lon qildi va 550 milliard dollardan ortiq Xitoy mahsulotlariga tariflar, Xitoy esa 185 milliard dollardan ortiq AQSh tovarlariga bojlar kiritdi.⁹

AQSh Savdo Vakilligi idorasining so'nggi harakati jazo tariflariga duch kelgan Xitoy importi qiymatini 34 milliard AQSh dollaridan 50 milliard AQSh dollariga ko'tardi. 279 ta qo'shimcha mahsulot ro'yxatiga sintetik plastmassa va boshqa sanoat aralashmalari, ko'priklar uchastkalari, ustunlar va to'sinlar kabi tayyor metall buyumlar, shuningdek, mashina qismlari, integral sxemalar, traktorlar va qishloq xo'jaligi texnikalari kiradi.¹⁰ Bu savdo urushi davomidagi birinchi joriy qilingan tariff edi.

⁸ US-China trade war timeline: key dates and events since July 2018

<https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3146489/us-china-trade-war-timeline-key-dates-and-events-july-2018>

⁹ More pain than gain: How the US-China trade war hurt America

<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/08/07/more-pain-than-gain-how-the-us-china-trade-war-hurt-america>

¹⁰ US finalises next China tariff list targeting another US\$16 billion in imports

<https://www.scmp.com/news/china/article/2158720/us-finalizes-next-china-tariff-list-targeting-us-16-billion-imports?module=inline&module=inline&pgtype=article&pgtype=article>

To‘xtovsiz qo‘yilgan tariflar natijasida esa AQSh ham Xitoy ham iqtisodiy yo‘qotishlarni boshdan kechirishdi.

2020-yil 15-yanvarda rasmiy ravishda savdo bitimi imzolangan bo‘lib, uni AQSh Prezidenti Tramp va Xitoyning bosh muzokarachisi, Bosh vazir o‘rinbosari Lyu Xe Oq uyda imzoladilar. Ammo bu bitim o‘zaro iqtisodiy raqobatning oldi olindi degani emas, sababi 2018-yildan to hozirga qadar AQSh ham Xitoy ham mag‘lub bo‘lganliklarini tan olishni xohlashmaydi. Bu degani esa ularning dushmanlik pozitsiyasi hali yillar davomida saqlanib qoladi.

